

Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN)

Den Norske Turistforening

Norges Naturvernforbund

Norges Jeger- og Fiskerforbund

WWF

Boks 7 Sentrum, 0101 OSLO

Miljøpolitisk utval i SV v/Morten Wasstøl
Jens Gjerløws v. 22
4841 ARENDAL

Vår ref.:
01/06-JON

Dykkar ref.:

Dato:
06.01.06

Saksbehandlar: Jan Olav Nybo, tlf.: 22 82 28 83,
e-post: jan.olav.nybo@turistforeningen.no

Vassdragsvern/forvaltning framover

SRN er opptatt av å ta vare på det som ikkje er bygd ut av norsk vassdragsnatur, både fordi dei naturtypane vassdrag representerer, er i ferd med å bli sjeldne, og fordi vi har ein svært variert og verneverdig vassdragsnatur som vi har eit internasjonalt ansvar for å sikre for framtida.

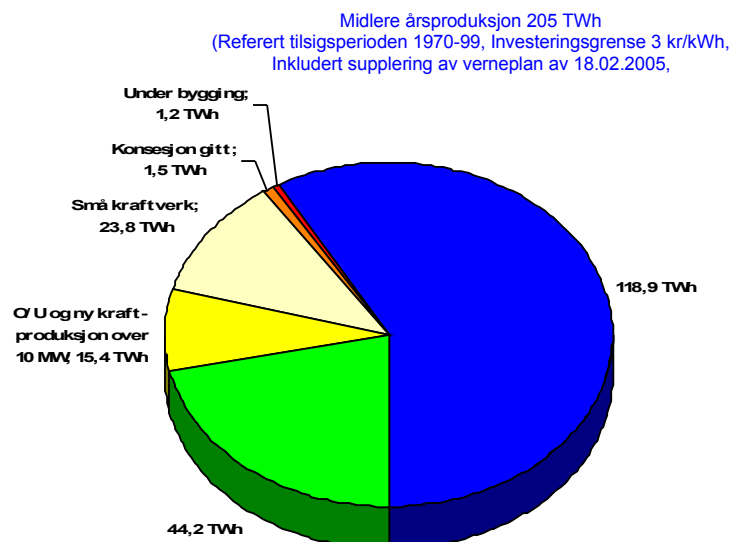
Utdrag frå Soria Moria-erklæringa

Det står mye viktig og bra i regjeringas plattform. Vi vil særlig trekke fram følgjande:

- ❖ Gå gjennom vassdragene i Samla plan for å fastslå hvilke som skal inn verneplanen i forbindelse med gjennomføringen av EUs rammedirektiv for vann i 2006
 - ❖ Innføre strengere regler for bygging i 100-meterssonen fra elver og vassdrag
 - ❖ Fylkeskommunene, i samarbeid med berørte fagetater, skal utarbeide fylkesvise planer for bygging av småkraftverk, som sikrer at ikke naturmangfold, friluftsliv eller store landskapsverdier går tapt
 - ❖ Innføre et pliktig grønt sertifikatmarked for ny fornybarenergi og mini- og mikrokraftverk
- Arbeidet med å realisere desse punkta må starte nå, og det er ein klar samanheng mellom fylkesvise planar for småkraftverk, vassdragsvern og betre forvaltning (jfr. generell 100m-sonen).

Status for vern og utbygging

Om lag 2/3 av det norske vasskraftpotensialet er bygd ut, mens 21,5% er verna (jfr. figur til høgre). Dette talet vil stige noe når også Øystesevassdraget, Langvella og nedre del av Tovdalsvassdraget får sitt formelle vern (jfr. stortingsvedtaket av 18.02.05).

Det blir frå mange hald hevda at Norge har ei kraftkrise. Dette er feil, og offisiell statistikk (SSB og NVE) viser at Norge i dei fleste år produserer meir kraft enn vi bruker. Altså er vi i dei fleste år netto eksportørar av strøm til den europeiske marknaden. I gjennomsnitt for

Vannkraftpotensialet pr. 1.1.2005

perioden 1990-2004 har vi årlig eksportert 2,2 TWh, og nettoeksporten i 2005 endte på 12,2 TWh, noe som tilsvarer nesten fire gasskraftverk av den typen Naturkraft har under bygging på Kårstø. I tillegg har NVE dei siste to åra gitt konsesjon for vass- og vindkraftprosjekt på ca 4 TWh. Denne krafta kjem på nettet i løpet av få år.

Dessutan ligg Norge i verdstoppen når det gjeld el-forbruk. I staden for å auke dette forbruket bør vi satse på omlegging av energisystemet som gjer at meir av varmebehovet kan dekkast av fornybare energikjelder (sol, vind, bioenergi, jordvarme) i staden for elektrisitet. På denne måten kan store mengder kraft bli frigjort til andre formål.

For øvrig er vidare vasskraftutbygging ei dårlig løysing for å betre forsyningsikkerheiten. Det er nettopp avhengigheiten av vasskraft som gjer at vi får problem når det er kaldt og lite nedbør, slik vi opplevde vinteren 2002/03. Det er også slik at i knappheitsperiodar er det betre å importere kraft frå kontinentet, der overskotet er svært stort, enn å øydelegge dei siste restar av verneverdig vassdragsnatur i Norge. Det er viktig å understreke at det like gjerne er dansk vindkraft eller sveitsisk/østerrisk vasskraft vi importerer som tysk kullkraft, som er det eksemplet politikarar ofte bruker for å svartmåle situasjonen og ”skremme” opinionen.

Mikro- og minikraftverk

Mikrokraftverk

SRN ser ikkje store konflikter ved bygging av mikrokraftverk. Dette er så små anlegg at dei oftast gir små inngrep og påverker friluftsliv og biologisk mangfald lite. Samtidig kan bygging av mikrokraftverk vere fornuftig og redusere total miljøbelastning, jfr. gardskraftverk og kraftverk på turisthytter, som kan hindre framføring av linjestrøm og erstatte dieselaggregat.

Minikraftverk

Små minikraftverk er ofte uproblematiske, særlig dei som er tilpassa landskapet og bygd med omtanke. Større minikraftverk er vanskeligare, og spesielt om dei utnytter fine fossefall eller stryk, noe som ofte skjer. Vi har fleire eksempel på minikraftverk som aldri skulle vore bygd.

Eit stort problem er at søknader om bygging av minikraftverk ikkje blir sendt på offentlig høring. Dei blir oftast berre fanga opp av folk lokalt som har sett i avisa at eit slikt kraftverk er under planlegging. For at tiltaket skal vere konsesjonspliktig (og altså utløyse full konsesjonssøknad med offentlig høring) må det dokumenterast (av f.eks. frivillige organisasjonar) at tiltaket har negative konsekvensar for allmenne interesser. Det er ikkje alltid lett når det ikkje finst noe grunnlagsmateriale om vassdraget eller utbygginga.

SRN krev derfor at alle søknader om minikraftverk skal leggest ut til offentlig høring. I tillegg bør det vere slik at når planlagte minikraftverk fører til reduksjon av villmark eller inngrepsfri natur (jfr. DN's definisjon og kart over inngrepsfri natur - INON), enten ved direkte nedbygging eller bygging så tett inntil inngrepsfri natur at arealet blir redusert, bør NVE nekte konsesjon. Også bygging av minikraftverk i randsona til verneområde bør føre til konsesjonsavslag, og det same bør vere tilfelle dersom spesielle, lett tilgjengelige og opplevingsrike fossar/stryk blir bygd ut. Ved behandling av søknader for minikraftverk må også miljøvernstyresmaktene (Fylkesmannen) trekkast inn i prosessen. Til orientering er SRNs klage på NVEs konsesjon til minikraftverk i Kvanndøla. <http://www.naturvern.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=70519>

Spesielt om mikro/minikraftverk i verna vassdrag

Her må styresmaktene legge til grunn ein enda strengare praksis enn for andre vassdrag, særlig for minikraftverk. Ved sidan av dei krava som er nemnt over, må det vere obligatorisk at Fylkesmannen får slike saker til behandling. Det må også vere dokumentert svært godt at fordelane ved ei utbygging i verna vassdrag langt overstig dei negative. Dersom utbygging omfattar stryk og fossar som er ein viktig del av landskapsbilde og opplevingsverdi i verna vassdrag, bør konsesjon ikkje bli gitt.

Småkraftverk

Det er i dag stor interesse for å bygge ut småkraftverk, og ut frå det potensialet på ca. 24 TWh som NVE har kartlagt, kan vi vente oss opp mot 1000 slike søknader dei nærmaste åra. Dette kan på sikt føre til dramatiske endringar av landskap, friluftsliv og biologisk mangfald, og vil vere eit stort tap for lokalmiljøet samt for vassdragsnaturen.

Dei siste åra er det gjort mange endringar som gjer det lettare å bygge ut mindre kraftverk. Nedre grense for fastsetting av grunnrenteinntekt og naturressursskatt er heva frå 1500 kVA til 5500 kVA. Dermed blir kraftverk med installert effekt opptil 5 MW unntatt frå slik skatt. NVE er delegert myndigheit til å gi konsesjon til vasskraftutbygging inntil 10 MW, dvs. utan politisk behandling og vedtak i Olje- og energidepartementet. Grensa for konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven er heva til 5 MW (4000 naturhestekrefter). Grensa for behandling av kraftprosjekt i Samla plan vart heva frå 1 til 10 MW under stortingsbehandlinga av Supplering av Verneplan for vassdrag 18.02.05.

Det siste er kanskje det verste, for det har ført til at Direktoratet for naturforvaltning, som før hadde eit hovudansvar for Samla plan (mens NVE forvalter verneplanane) nå i praksis ikkje er inne i slike saker. SRN har ikkje tillit til at NVE skal avgjere desse sakene aleine. Allereie dagens vassdragslovgiving mangler skranker som hindrer at små vasskraftverk blir bygd ut i konflikt med miljøverdiar og urørt natur.

Derfor er det positivt at den nye regjeringa har lovt at det skal utarbeidast fylkesvise planar for småkraftverk. Det er viktig at dette arbeidet kjem raskt i gang, og at det blir eit samarbeid mellom fylkeskommune og fylkesmannens miljøvernaving. Gjennom slike regionale planar blir det også mulig å fange opp verneverdige vassdrag som seinare kan gå inn i verneplanen for vassdrag. At regjeringa også har tatt små kraftverk ut av den foreslåtte elsertifikatorordninga for fornybar energi (og berre tar med mikro/minikraftverk) er svært viktig. Det vil minske presset for bygging av "små"kraftverk, og kan føre til at mange lokale naturperler (fossar, stryk, juv osv.) blir tatt vare på.

For mindre kraftverk er det krav om at tiltakshavar skal bruke inntil 20.000 kr for å kartlegge miljøverdiar/konfliktar. Dette er latterlig lite for kraftverk på opp mot 50 GWh, som har ein utbyggingskostnad på 100-150 mill kr. Dette beløpet må aukast.

SRNs krav til vidare utbygging av små kraftverk er:

- 1) Miljøvernstyresmaktene (DN) må trekkast direkte inn i konsesjonsbehandlinga for kraftverk mindre enn 10 MW. Dermed kan konfliktfylte prosjekt bli avklart på eit tidlig stadium i prosessen.
- 2) Minst 1 % av utbyggingskostnaden må brukast til utgreiing av konsekvensar for miljøet (naturverdiar, friluftsliv, landskap, kulturminne, biologisk mangfald).

Samla plan/EUs vassrammedirektiv

Stortinget vedtok ved behandling av St.meld. 37 (2000-01) ei vesentlig omlegging av Samla plan for vassdrag, slik at den heller skulle bli ein ressursoversikt enn ei utbyggingsrekkefølge

for kraftprosjekt. Dette arbeidet har Direktoratet for naturforvaltning utført, og DNs tilråding er levert MD, men er ikkje slutført i form av ei stortingsmelding, som var føresetnaden. Det er viktig at dette arbeidet blir slutført, og at forholdet mellom Samla plan og EUs rammedirektiv for vatn (som blir svært viktig for norsk vassdrags- og kystforvaltning framover) blir avklart. Rammedirektivet er ambisiøst, og legg opp til klare miljømål for vassdrag, omfattande medverknad frå NGOar, og forvaltningsplanar for alle vassdrag.

Vern av vassdrag

Norge har i dag verna 391 vassdrag med eit kraftpotensial på 44 TWh. Når prosessen med fullt vern av Tovdalsvassdraget og Vefsna samt vern av Øysteseelva og Langvella blir avslutta, er 393 vassdrag eller vassdragsobjekt med eit kraftpotensial på ca. 46 TWh gitt vern mot kraftutbygging.

Dette er veldig positivt, men fortsatt er det mange verdifulle vassdrag som ikkje er sikra mot kraftutbygging, spesielt med det presset som er for å få bygge ut småkraftverk. I tillegg gjeld ikkje vernet andre inngrep enn kraftutbygging. Sjølv om kap V i Vassressursloven (§ 35) lister opp forhold som er uønska i verna vassdrag, er dette ikkje konkretisert på type tiltak, som f.eks. vegbygging, grusuttak, utfylling osv.

Det er også svært uheldig at det for Bjerkreimsvassdraget er gjort unntak frå den generelle regelen om at all utbygging over 1 MW er forbode. Her kan prosjekt inntil 3 MW få konsesjon, og dette kan på sikt føre til presedens. I tillegg kan dette bety relativt store prosjekt (15 GWh), og oftare magasin og andre inngrep samt større slukeevne enn ved mindre prosjekt. Det betyr at utbyggingar på inntil 3 MW kan ha langt større negative verknader pga. redusert vassføring/"tørrelgging" og større grad av regulering, (og dermed påverke landskap/opplevingsverdi, friluftsliv og biologisk mangfald).

Ved arbeid med ein ny verneplan for vassdrag er det behov for å tilnærme seg dette på ein ny måte. I tillegg til at det er viktig å få med verneverdige enkeltvassdrag, må ein i større grad fokusere på område/landskapsrom, ikkje minst langs kysten og sett i lys aa presset for bygging av småkraftverk. Sumeffekten av å bygge ut mange mindre vassdrag i eit avgrensa landskapsrom kan vere langt større enn kvar enkelt utbygging isolert. Derfor er det viktig å skjerme noen slike område mot kraftutbygging, bl.a. fjordar som har store landskapsverdiar og er viktige for naturoppleving og reiseliv.

SRN har derfor følgjande krav til arbeidet med vassdragsvern framover:

- A) Unntaket om å opne for 3 MWs utbygging i Bjerkreimsvassdraget blir reversert
- B) Vassressurslovens § 35 blir endra, slik at tiltak som vegbygging, grusuttak, utfylling, forbygging osv. blir forbode i og inntil vasstrengen i verna vassdrag.
- C) Verneplanen blir utvida med resterande urørte vassdrag

Vassdrag/område som bør inn i verneplanen

Stortinget sa ved behandling av St.meld. 37 (00-01) at *"vi lar de fleste vassdrag som står igjen forbli urørt"*. Dette er gjentatt i den nye regjeringas plattform, og må følgjast konkret opp. Den beste måten det kan skje på, er gjennom vassdragsvern. Gjennomgangen av aktuelle enkeltvassdrag/område viser ei prioritert rekkefølge.

1) Garbergelva (Sør-Trøndelag)

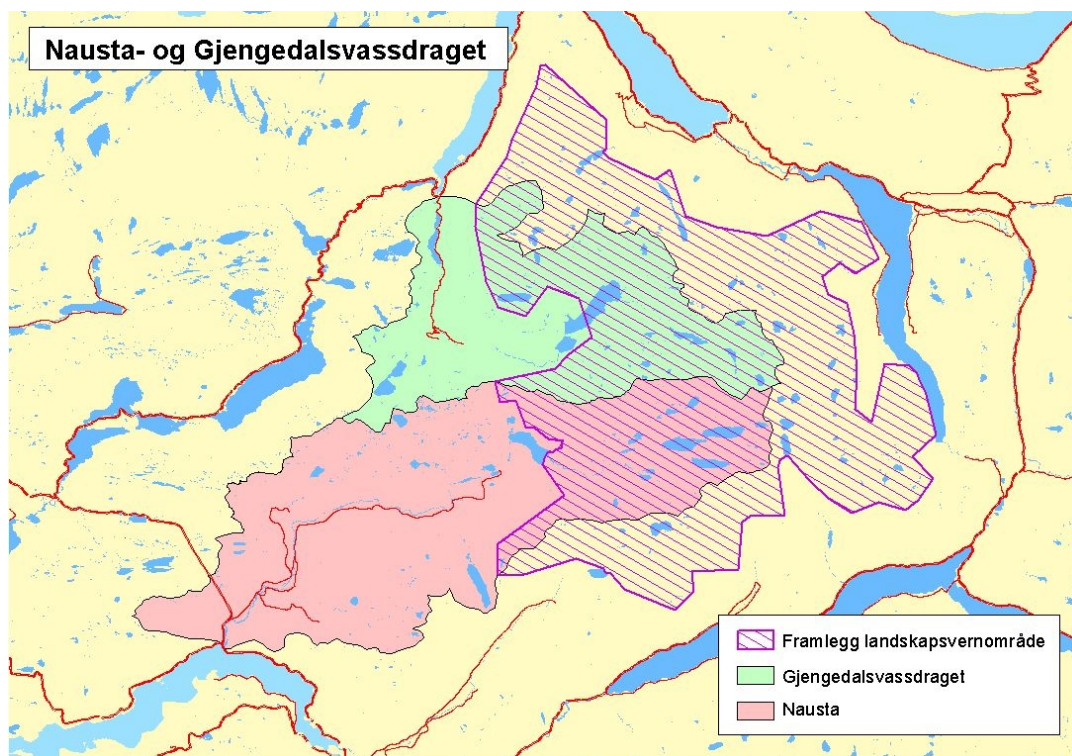
Nedbørfeltet dekker to naturgeografiske og tre landskapsregionar, og har ingen større tekniske inngrep. Nesten 60% av feltet er urørt, mens nedre del består av kulturlandskap og jordbruk. Vassdraget har svært stor verdi for biologisk mangfald, særlig artar knytt til myr og våtmark (Prestøyen/Stråsjøen), og for kulturmiljø, både samiske verdiar, kulturminne frå

kvernsteinproduksjon og vasstilknyttanlegg. Vidare har Garbergelva middels/stor verdi for geologisk mangfald og friluftsliv. I Verneplan IV gikk Verneplanutvalet inn for vern, men departementet ønskte å sjå vassdraget i samanheng med nasjonalparkplanar.

SRN viser til at både Fylkesmannen, Fylkeslandbruksstyret og styringsgruppa for supplering av verneplanen gikk inn for vern, og vi vil særleg peke på styringsgruppas vektlegging av heilskap. Nedre delar av vassdraget blir ikkje med i den nylig vedtatte nasjonalparken Skarvan-Roltdalen, og det opner for kraftutbygging. SRN vil derfor sterkt støtte vern av Garbergelva.

2) Gjengedalsvassdraget (Sogn og Fjordane)

Saman med Nausta utgjer vassdraget eit større, samanhengande natur- og friluftsområde, som delvis går inn i eit landskapsvern (jfr. kart under). Men som for Nausta gjeld dette ikkje nedre delar, og SRN er derfor sterkt usamd med NVE i at det meste av vassdragets verneverdi blir sikra gjennom landskapsvernet. NVE har for andre vassdrag trekt fram heilskap som eit viktig kriterium; det bør også gjelde her. Konkrete kraftprosjekt i nedre del av elva vil bli realisert dersom det ikkje blir vassdragsvern.

Vi vil også peke på at styringsgruppa gikk inn for vern av både Nausta og Gjengedalsvassdraget med referanse til mye urørt natur, stor biologisk og landskapsmessig verdi og mye friluftslivsbruk. SRN støtter dette og går inn for vern. Gjengedalsvassdraget er eit av dei mest verneverdige i fylket som enda ikkje er gitt vern.

Som SRN frykta, vart eit prosjekt i ei sideelv til Gjengedalsvassdraget (Rongkleivelva) behandla raskt etter at verneplanen var avgjort, og vart gitt konsesjon i fjor sommar. Prosjektet er på 11,3 GWh, og har relativt små negative konsekvensar (gjeld ein del av elva som er lite synlig for folk flest). Eit vern kan derfor også omfatte denne sideelva.

3) Heile Erdalselvi (Sogn og Fjordane)

Vassdraget har svært stor høgdegradient, har mye innslag av inngrepsfri natur og stor verneverdi for alle fagfelt, svært stor for kulturmiljø. Eit kraftprosjekt på 221 GWh som gikk ut på å overføre elva til Aurland vart konsesjonsbehandla og tilrådd avslått av NVE, og søkar

trakk da søknaden. Det er derfor svært logisk og naturlig å foreslå vern, og tungtvegande grunnar må til for å avvise å ta vassdraget inn i verneplanen.

Verken kommunane eller fylkeskommunen ønskjer kraftutbygging, Aurland kommune og Fylkesmannen vil ha vern. Det er få inngrep i nedbørfeltet, også i nedre delar. Erdalselvi og Kolarselvi (verna nabovassdrag) utfyller kvarandre og sikrer god representativitet i dette fjellområdet mellom Lærdalsfjorden og Aurlandsfjorden.

Det er underlig at NVE viser til at typeverdien er tatt vare på gjennom vern av Kolarselvi. Like overraskande er det at NVE berre foreslo vern av øvre delar av vassdraget (ved suppleringa i 2005) når dei elles på generelt grunnlag argumenterer sterkt for heilskap og at vi må ta med heile vassdrag. For Erdalselvis del er det ingenting som tilseier at vi skal unnta nedre delar frå eit vern, og SRN går sterkt inn for vern av heile vassdraget.

4) Godfarfossen, Dagali (Buskerud)

Heile nedbørfeltet er verna tidligare med unntak av fallet ned mot Pålsbufjorden. Det er eit viktig poeng å få med også siste del av elva, slik at heile Dagali til utløp er verna. Godfarfossen er eit særmerkt og flott landskapselement med fossar og stryk samt øyer som delvis blir oversvømt ved høg vasstand. Noen av øyene har form av klipper, andre er skogkledd. Det er ikkje inngrep i vasstrengen, og langs elva er det attraktive fiske- og rasteplassar. Elva og fossen er viktige opplevingselement, og flora og fuglefauna bidrar til stort biologisk mangfald.

NVE avviser å ta Godfarfossen inn i verneplanen fordi det her er eit Samla plan-prosjekt i kategori I, og det nå er aktuelt å fremje ein konsesjonssøknad med tanke på kraftutbygging. Etter SRNs syn understreker dette behovet for vern, og ei utbygging vil nettopp øydeleggje verneverdiane i Godfarfossen. Vi viser også til det Stortinget har sagt om å legge særlig vekt på vern av vassdrag der kraftutbygging får mest negative konsekvensar. Godfarfossen er utan tvil eit slikt eksempel, og SRN meiner det er særst viktig å verne dette landskapselementet og få eit heilt vern av Dagali.

5) Sokndalselva minus Barstadgreina (Rogaland)

Vassdraget har stor verneverdi, noe også Verneplanutvalet for Verneplan IV var klar over (NOU 1991: 12A). Utvalet gikk likevel ikkje inn for vern pga. at delar av vassdraget var regulert, og at eit prosjekt på 117 GWh var aktuelt å realisere. Nå er begge desse forholda endra ved at den regulerte delen, Barstadgreina, er tatt ut av verneforslaget, og at utbyggingsprosjektet er skrinlagt. Nedbørfeltet har stort biologisk mangfald, er rikt på kulturminne og har eit variert og flott kulturlandskap. Her er interessante biotopar som slåttenger, kystlynghei, kulturlandskapssjøar og låglandsmyrer. Nedbørfeltet har regionale våtmarksområde for trekkfugl og hekkande fugl, og 219 artar, mange sjeldne, er registrert. Sokndalselva blir kalka årlig og laksebestanden er i sterk vekst. Fisket har stor rekreasjonsverdi og gir samtidig vesentlege økonomiske ringverknader for lokalsamfunnet. Nedbørfeltet er velegna for ulike former for friluftsliv og er lett tilgjengelig. Vassdraget har stor typeverdi, og særlig kystmiljøet ved elvas utløp i Sogndalsstrand har nasjonal verneverdi, og blir nå verna som kulturmiljø.

Vedtatt opprusting av eit kraftverk i nedbørfeltet var heilt i tråd med den løysinga alle miljøorganisasjonar samt Fylkesmannen i Rogaland gikk inn for, og som gir minimale inngrep og verknader på naturkvalitetar og laksestamme. Meir omfattande planar vart avvist pga. for store konsekvensar for naturmiljøet. Det er dermed naturlig å følgje opp dette ved å sikre vern av resten av vassdraget. Samtidig er store delar av nedbørfeltet urørt, og inngrepsfrie område

1-3 km frå tekniske inngrep utgjer heile 26% av arealet. Dette er unikt for eit låglandsvassdrag. I tillegg er denne typen næringsrike vassdrag i låglandet nær folkekonsentrasjonar mangelvare i verneplanen. SRN-organisasjonane regionalt går unison inn for vern, det same gjer Fylkesmannen i Rogaland samt Rogaland fylkeskommune.

NVE er klar over til dels store verneverdiar, men viser til inngrep og tiltak i to av vassdragets fire hovudgreiner, og avviser derfor vern. Barstadgreina er allereie tatt ut av verneforslaget, så den er uinteressant. Orrestadgreina er den andre som er delvis regulert, men tiltaka gjeld tidligare industri og kraftproduksjon, og reguleringane er ikkje i bruk i dag. NVE peker også på kommunanes syn, men dei er delte, og fylkeskommunen er for vern. SRN ser derfor ikkje tungtvegande argument mot vern, og vi vil også understreke at Rogaland har svært få verna vassdrag; det meste er bygd ut. Derfor må ein vere mindre streng når det gjeld graden av urørtheit i Rogaland enn mye av landet for øvrig.

6) Dalelva (Hordaland)

Elva blir kalka, nedre del har laks, sjø- og bekkeare. Fuglefaunaen er relativt artsrik, 88 artar er registrert, 6 er trua. Hjort og villrein finst også innafor nedbørfeltet. Vassfaunaen er relativt rik, bl.a. med mange grupper av botndyr og god tettleik. Øvre delar av nedbørfeltet inngår i det regionalt og nasjonalt viktige turområdet Etnesfjella, der Haugesund Turistforening har eit hytte- og rutenett. Langs vassdraget går bl.a. oppgangen til den mye brukte Simlebu frå E-76. Delar av denne vegen blir nå lagt i tunnel slik at Rullestadvjuvet vil framstå som eit unikt reisemål for alle. Her kan ein oppleve elva i tronge juv, ein gammal postveg heng i fjellsidene og velutvikla jettegryter (Nord-Europas største). Oppå fjellplatået er det store, vide landskapsrom, stor variasjonsbreidd og urørt natur. Det er også viktige beiteområde der elvane fungerer som sjølvgerde.

Etter at Stortinget tok vassdraget ut av Saudaprojektet bør Dalelva absolutt inn i verneplanen, på same måte som Stortinget tok inn Åbølva, Saltåna og Vaula m/Langfoss. Fire-fem småkraftverk, som Sunnhordland Kraftlag (SKL) og Småkraft AS (dvs. Statkraft) står bak, kan bli realisert i sentrale delar av nedbørfeltet, og SKL reknar med at potensialet er på 150 GWh. Derfor er det viktig med eit vern, og verneverdien burde vere avklart gjennom konsesjons- og stortingsbehandling av Saudautbygginga.

7) Bygdaelva/Frøysadalselva (Møre og Romsdal)

Den søraustre delen av nedbørfeltet, Holedalen, er i dag verna mot kraftutbygging, men verdiane er like store i den sørvestlige greina, dvs. Frøysadalen, samt i hovudelva nedstrøms dei to dalane. Sidan nedre del av hovudelva har ein del inngrep, bl.a. busetting, veg og forbygningar samt eit relativt nytt og skjemmaende kraftverk nær utløpet, foreslår vi å **ta med Frøysadalselva** frå samløp med Holedalselva og oppover. Området har stor verdi for friluftsliv og rekreasjon, herunder fiske, jakt og turgåing. Landskapet er variert og storslått, og området har rike kulturminne. Dette er altså ei **utviding** av eksisterande vern.

8) Guddalselva, Hordaland

Vassdraget har jamnt over stor verneverdi for dei ulike fagfelt. I tillegg er det meste av nedbørfeltet utan inngrep. I Guddalselva har fleire forvaltings- og forskingsetatar (DN, NVE, Fylkesmannen, NLH, Guddal elveeigarlag og Havforskningsinst.) eit langsiktig prosjekt. Alle fiskeungar på veg ut av elva for å beite i fjord og hav, og all fisk som returnerer til elva etter opphald i sjøen, inkl. rømt oppdrettsfisks, blir fanga. Dette gir ein unik muligheit til å fastsette elvas eigenproduksjon av rekruttar av laks og sjøare samt kor stor overlevinga i sjøen er. Dette mangler det presise data på i Norge.

I tillegg er det bygd tersklar for å auke fiskeproduksjonen. Dessutan er det planlagt og finansiert ei fisketrapp oppe i elva, som også vil auke fiskeproduksjonen. Det er svært viktig at det ikkje skjer endringar i elva som influerer på fiskebestanden, f.eks. kraftutbygging, fordi NVE skal registrere kor mye fisk elva produserer før og etter biotiltaka. Endringar i vassføringa vil øydelegge den tidsserien med før/etter-målingar som nå er etablert. Elles er Guddalselva knytt opp til DN's nasjonale vassprøveprogram, og NVE registrerer vassføringa kontinuerlig. Derfor er Guddalselva i dag eit nasjonalt målepunkt, med etablering av ein tidsserie med unike data der presisjonen i materialet er uvanlig stor.

SRN støtter styringsgruppa's vurdering om stort geologisk og biologisk mangfald og mye urørt natur. Vi vil også peke på satsing på naturbasert turisme og kursverksemd, bla. knytt til sportsfiske, der intakt elv er ein føresetnad for satsinga. NVE's argument om at mye av nedbørfeltet vil inngå i Folgefonna nasjonalpark og dermed blir sikra utan vassdragsvern, er berre delvis riktig. Rett nok er dei øvre delane med, men nedre del av elva er utafor nasjonalparken, og SRN går klart inn for å ta Guddalselva med i verneplan for vassdrag.

9) Storelva (Nordland)

Vassdraget var ein del av Melfjordutbygginga, som Stortinget sa nei til ved behandling av St.meld. 37 (2000-01) våren '01. Det skal derfor svært sterke grunnar til for å halde Storelva utanom verneplanen. SRN viser til nedbørfeltets urørte preg, store landskapsmessige kontrastar og stor verdi for biologisk mangfald. For samiske interesser og reindrift er verdien svært stor. Vi støtter sterkt styringsgruppa's og Fylkesmannens forslag om vern, og viser til at andre vassdrag som inngikk i utbygginga på Saltfjellet, bl.a. Glomdalselva og tre sideelver til Beiarelva, fekk vern.

10) Vasjaelva (Nordland)

Vassdraget vart vurdert saman med andre vassdrag i Hellemofjord i Vp. IV, og objektet fekk svært stor verdi for alle fagfelt. Vasja skiller seg klart ut frå Stabburselva, som vart verna, og vil vere eit ypperlig supplement til denne. Det gjeld bl.a. berggrunn og vegetasjon der Stabburselva har tungt forvitrelig granitt og fattig flora mens Vasja har skifrige og næringsrike bergartar og rik flora. Frå Hellemobotn er det sti opp langs vassdraget og inn i Sverige. Det er planar om nasjonalpark både i Norge og Sverige, så her kan det bli eit samanhengande verneområde. Vasja er heilt urørt av tekniske inngrep og har stor type- og referanseverdi. Alt dette burde soleklart kvalifisere for vern.

11) Rotla, 257 km², Selbu, Meråker og Tydal (Sør-Trøndelag)

Sidevassdrag til Nea og nabovassdrag til Garbergelva. Bortsett frå at dei nedre 7 km av hovudelva og sideelva Krossåa er tørrlagt pga. kraftutbygging, og at riksveg og kraftlinje krysser vassdraget nedst, er nedbørfeltet nesten urørt og har stor type- og referanseverdi. I Verneplan IV var Rotla faglig vurdert til å ha stor verneverdi for botanikk, landfauna, vassfauna og kulturminne samt svært stor verdi for friluftsliv. Øvre delar har urskogpreg, og dette er det siste urørte skoglandskapet i Trøndelags indre delar. Nedbørfeltet har bra mangfald av vegetasjonstypar og artar, der fuglar med tilhald i boreal barskog dominerer. Det er registrert fleire trua artar både innan flora og fauna. Mange fossar, meandrar og gjel har regional/nasjonalt verdi. Midtre/øvre delar av nedbørfeltet ligg innafor den vedtatte Skarvan og Roltdalen nasjonalpark, men nedre del av elva er utafor. Vi meiner det er viktig å sikre også denne delen, og tar opp at forslaget til Vp. IV-utvalet om vern av Rotla oppstrøms samløpet med Krossåa. Dette vil vere eit viktig supplement til vern av Garbergelva.

12) Fjelldokka, ca. 210 km², Gausdal, Øystre Slidre, Etnedal (Oppland)

Nedbørfeltets avgrensing er utløpet i Dokkfløymagasinet. Vassdraget er tidlegare vurdert i Verneplan I, konsesjonssøknad for vasskraftutbygging og nasjonalparkplanen.

Utbyggingsøknaden har fått avslag. Fråveret av tyngre tekniske inngrep er ein viktig karakter både ved nedbørfeltet og vassstrengen; einaste inngrep er veg inn til turisthytta Liomsæter. I nedbørfeltet er det inngrepsfrie areal 3-5 og 1-3 km frå tekniske inngrep.

Fjelldokka er eit svært verdifullt område for friluftsliv, og er av regional/nasjonal verdi. DNT har merka turløyper her, og Liomsæter ligg sentralt i nedbørfeltet. Gausdal fjellstyre har også opne overnattingsbuer ein dagstur frå Liomsæter. Fjellområdet er derfor mye brukt til turgåing, og eignar seg spesielt godt for barnefamiljar. I Fjelldokka finst noen av dei viktigaste geofaglige kvalitetane i heile Etna/Dokkas nedbørfelt. Vidare har nedbørfeltet diverse verneområde, bl.a. Ormtjernkampen nasjonalpark med urskog og tre naturreservat (myr). Fjelldokka har stort biologisk mangfald, mange artar hekkande våtmarksfugl, inkl. div. raudlisteartar, og eit aktivt og levande sætemiljø. SRN vil sterkt tilrå å ta Fjelldokka med i verneplanen.

13) Storelva i Skjerdalen (Sogn og Fjordane)

Nedbørfeltet har svært stor høgdegradient og derfor mange naturtypar, veldig stor del urørt natur og er i praksis utan tekniske inngrep. Andre tilsvarende dalar har markerte inngrep. Objektet har stor verdi for biologisk mangfald, landskapsbilde og kulturmiljø. Vassdraget drenerer store delar av Gjeignalundsreen og austlige delar av Ålfotbreen. Storelva har derfor absolutt kvalitetar til å vere med i verneplanen.

NVE peker på at dei største verdiane ligg i øvre del, som vil inngå i Ålfotbreen landskapsvernområde, og går derfor mot vern. Denne argumentasjonen blir heilt feil. For det første er det lagt til grunn at verneplan for vassdrag i størst mulig grad skal gjelde heile nedbørfelt. I tillegg er noe av det unike med Stordalselva at det verken er inngrep i øvre eller nedre del. For det tredje er det kraftverksplanar i nedre del som vil øydelegge det urørte totalpreget. SRN støtter derfor sterkt styringsgruppa's forslag om vern.

I Suppleringa av verneplanen gikk regjeringa inn for vern, men Stortinget sa nei pga. planar om småkraftverk i nedre del. Eit vern av Storelva bør opne for eit småkraftverk, men vern er viktig for å hindre ei storutbygging slik Sogn og Fjordane Energiverk har planar om.

14) Ortnevikvassdraget (Sogn og Fjordane)

Vassdraget drenerer til Sognefjorden frå sør, og har sine kjelder i Stølsheimen. Det er typevassdrag for midtre fjordstrøk ved Sognefjorden. Stølsheimen er eit viktig friluftsområde av regional/nasjonal verdi der det er lagt godt til rette for fotturar med hytter og merka stiar. Vassdraget er ein naturleg innfallspurt til fjellområdet. Området blir også brukt til skigåing, jakt, fiske og bærplukking. Av landskapselement framhevast Fessene, som er ein imponerende foss på strekningen Furedalsvatnet-Vassdalsvatnet. Variasjonen i landskapsformer er stor, og vassdraget viser stort mangfald med elver som veksler mellom fossar, stryk og rolige, meanderende parti. I nedre del er det ein verdifull fosserøyklokalitet med godt utvikla og interessant lav- og moseflora. Nedre del av elva er laks- og sjøauførande. Øvre del av nedbørfeltet inngår i Fjellheimen villreinområde. Den alpine fuglefaunaen er artsrik og godt utvikla. Nedbørfeltet har rike kulturminne både frå steinalder, jernalder, bronse- og middelalder, mange knytt til jakt og fangst. Også kulturminne frå nyare tid knytt til vassdrevne anlegg er typiske.

BKK har utbyggingsplanar for vassdraget som er svært konfliktfylte for friluftsliv. Stølsheimen har allereie mange inngrep pga. vasskraftutbygging, og ingen av vassdraga som drenerer frå landskapsvernområdet mot Sognefjorden er verna. Store delar av nedbørfeltet er inngrepsfritt, og bortsett frå busetting og vegar ved fjorden, har det ingen tyngre tekniske inngrep. Ortnevikvassdraget bør inn i verneplanen som representant for Sognefjordens midtre fjordstrøk.

15) Storåselva i Grana (Nord-Trøndelag)

Urørt sidevassdrag til Grana, som har utløp i Snåsavatnet. SRN foreslår vern av Storåselva oppstrøms samløp med Buråselva, dvs. omtrent frå Gravbrøtfossen og oppover. Delar av nedbørfeltet går inn i den utvida Gressåmoen nasjonalpark, og er ein viktig innfallsport til området. Her er det villmark i ordets eigentlige forstand, og ikkje ein gong veg. Nedbørfeltet har relativt rik berggrunn, noe som gir artsrike plantesamfunn og stor produksjon. Området har også bra med vilt, og øvre delar har gode aurebestandar. I nedre del av feltet er Gravbrøtfossen ein attraksjon, som i SP-rapport er omtalt som ”svært vakker foss med stor inntryksstyrke”. Fossen går i eit utprega gjel og eit verdifullt naturområde, og har godt utvikla jettegryter. Den står nå i fare for å bli kraftig forringa pga. kraftutbygging. Dammar og andre innretningar etter tømmerfløyting er synlige mange stader i nedbørfeltet. NVE har gitt konsesjon for utbygging av Gravbrøtfossen, men vedtaket er klaga inn til OED, der det nå er til behandling. Det haster altså med vern av dette vassdraget.

16) Kvitnoelva/Byteselvi (Hordaland)

Vassdraget har sine kjelder på Folgefonna, mellom nord- og sørbreen, og utløp i Sørfjorden. Store delar av nedbørfeltet vil inngå i framtidig nasjonalpark/landscapsvernområde. Vassdraget har store kontrastar og eit vilt preg, er eit markert og flott element i landskapet og bidrar til å binde fjord og fjell saman. I dei bratte skogsliene er arts mangfaldet stort, og her hekker sjeldne fugleartar som kvitryggspett og hønsehauk. Det er fin aure i Raundalsvatnet, som er det viktigaste fiskevatnet vest for Sørfjorden. Området er ein viktig innfallsport til breen, og brukast som oppstiging for Breturar. Vassdraget har stor typeverdi, og verneplanen mangler vassdrag på austsida av Folgefonna.

17) Steikvasselva/Spjeltfjellelva (Nordland)

Elvane drenerer til Røssvatnet, og er urørte bortsett frå veg aller nedst. Berggrunnen er svært næringsrik, noe som reflekterast i rik og svært interessant flora. Elvane er brepåverka og drenerer Oksbreen, Nord-Norges nest største. Området har nasjonal verdi for friluftsliv, med Nord-Norges høgste topp i nedbørfeltet, og er mye brukt til turar langs merka løyper. Begge vassdraga er innfallsport til Okstindmassivet. I Spjeltfjellelvas nedbørfelt er det viktige våtmarksområde, og det er registrert to fjellrevhi. I ein region med mye kraftutbygging er det viktig å sikre urørte elvar.

18) Leirelva (Nordland)

Bortsett frå ein veg inn i området, er Leirelva utan tekniske inngrep, og har 80% inngrepsfritt areal. Landskapet er prega av breerosjon med avrunda fjell og trange u-dalar. Nedbørfeltet har regional verdi for friluftsliv, og blir brukt til turar året rundt. I tillegg er jakt, fiske, bær/soppplukking og båtbruk vanlige aktivitetar. Elva har gode bestandar av sjørøye (sørligaste forekomst i Norge som er stabil og robust) og sjøaure. Nedbørfeltet har samiske kulturminne langt tilbake i tid, og området brukast stadig til reinbeite. Kommunestyret tilrådde i 1991 plassering av eit utbyggingsprosjekt i SP-kategori III. I nytt vedtak i år sa kommunestyret (med 17 mot 2) nei til å konsekvensutgreie nye utbyggingsplanar frå Helgelandskraft. Fylkesmannen støtter vern. Eit småkraftverk er nå aktuelt i vassdraget, og vern er derfor svært viktig.

19) Vinda (Hedmark)

Verneverdiane i nedbørfeltet er jamnt over store, jfr. vurderinga i Vp. IV. Vassdraget har mange kvalitetar knytt til eit urørt og variert vasssystem, noe også NVE peker på. Nabovassdraget Etna dekker etter NVEs syn typeaspektet, men dette er eit kriterium dei elles ikkje legg vekt på. Dette er også NVEs einaste argumentet mot vern. Det er ingen tvil om at verneverdiar og urørtheit tilseier vern slik styringsgruppa tilrår, bl.a. er det biologiske

mangfaldet stort og mange kulturminne er knytt til vassdrag. SRN meiner derfor at Vinda må inn i verneplanen.

20) Velledalselva, 92 km², Sykkylven (Møre og Romsdal)

Nedbørfeltet har stort relieff og derfor mange naturtypar, vesentlig breinnslag som er uvanlig i regionen, svært stor verdi for geologisk mangfald og landskapsbilde samt stor verdi for biologisk mangfald, friluftsliv og kulturmiljø. Halvparten av feltet er urørt, spesielt øvre delar. I nedre delar er det gjort inngrep i vasstrengen, bl.a. forbygging, kanalisering, masseuttak, bygging av tersklar og strømkonsentratorar. SRN støtter vern pga. dei store verdiane i øvre del.

21) Gisna (Sør-Trøndelag)

Dette er eit sidevassdrag til Orkla, og det er i stor grad urørt. Det ligg noen hytter langs elva, men godt over 50% av arealet er inngrepsfritt. Gisna har heller ikkje verna nabovassdrag. Nedbørfeltet har interessante geologiske former, bl.a. unike meandrar og gjuvlandskap av nasjonal verdi, og stort artsmangfald, med seks raudlisteartar og seks sårbare artar. Eit viltområde er nasjonalt viktig. Vestlige delar av vassdraget er eit viktig friluftsområde. Eit våtmarksområde er verna som naturreservat. Gisna er eit reint aurevassdrag, og delar av elvestrekningen har stor fiskeinteresse.

22) Elvene langs Lysefjorden

Dette er Norges kanskje mest besøkte område, og eit eldorado for turistar. Forslaget vart også spelt inn i samband med supplering av verneplan for vassdrag i fjor, men avvist på formelt grunnlag. SRN meiner at i ein ny verneplanrunde må ein spesielt fange opp nasjonalt verneverdige fjordområde, der mange mindre elver bidrar til sotre naturopplevingar og ein dramatisk og storslått natur. Lysefjorden er eit slikt område, som i tillegg til fantastiske fossar og fall har Preikestolen og Kjerag som store attraksjonar.

23) Urørte elver langs Sognefjorden (Sogn og Fjordane)

5 av dei mest opplevingsrike og verneverdige elvene langs Sognefjorden står i fare for å bli bygd ut. Verstv er det med Storfossen i Måren og Sylvarnesfossen i Sylvarneselvi, som begge er gitt konsesjon. Slike nasjonalområde, som også betyr enormt mye i turistsamanheng, må vi prioritere å verne.

24) Elvene langs Fjærlandsfjorden (Sogn og Fjordane)

Eit stort samleprosjekt med fem småkraftverk på over 100 GWh totalt er konsesjonssøkt. Her må ein også sjå landskapet rundt fjorden som ein nasjonal verdi ein ikkje kan trekke enkeltvassdrag ut av og tørrlegge.

Andre vassdrag i usortert rekkefølge (vil bli nærmare grunngitt seinare)

Tundra i Rollag (Buskerud)

Leksa i Stjørdal (Nord-Trøndelag)

Myklebustelva, Jølster (Sogn og Fjordane)

Gjesdalselva, Jølster (Sogn og Fjordane)

Østerbøvassdraget, Høyanger (Sogn og Fjordane)

Fladalselva og Sætreelva, Ørsta (Møre og Romsdal)

Elstadelva, Grong (Nord-Trøndelag)

Forsanvassdraget, Steigen (Nordland)

Kjerringåga, Lurøy (Nordland)

Smibelgvassdraget, Lurøy/Rødøy (Nordland)

Oldervikelva, Lurøy/Rødøy (Nordland)

Vennlig helsing

Jan Olav Nybo
SRN-sekretær